

125. La preparació del cànem (Montuïri)*Informador:* Gabriel Jaume i Trobat*Edat:* 86 anys*Transcriptors:* J. Veny, L. Pons*Enquestador:* J. Veny*Data:* 2 agost 1965*Comentari:* Vegeu les il·lustracions 7, 28 i 29.

125

La preparació del cànem

(Montuïri)

əs k'aŋom¹ (...) əl səmbr'avən¹ ə pər'adəs | j əl rəŋ'avən || i ləv'ɔ kəm ,erə s'ək | əs k'aŋom | əl rəbəs'avən | j əŋ f,əəm mən'adəs | i də sər mən'adəz əŋ f,əən əŋ fəf,ɔg gr'əs | j əl poz'avən ən rəm'uj | ə d,inz um p,ew ɔ d,inz un səfr'ətʃ | i ə: st,avə (...) ən rəm'uj (...) pɾ,ɔ kek k'aŋom | əj əv'ia¹ un trəŋkəd,oz də f'ust | i k,ɔm əst,avə mər'at¹ un t'ens | n,ɔ u se sɛrt | p,ərəkə no v'əm | n,ɔ v əŋ fem m'aj | əst,avə dəv,er vin d'ias | ən rəm'uj | i ləv'ɔ k,eɫəz mən'adəs | əw pəs'avən¹ pər ,un əpər'ato | k,ɔm un b'aŋ^k | kə sə d'əə un trəŋkəd,oz də k'aŋom || j un 'ɔmo | trəŋk'avə kə¹ əkel k'aŋom | əl'ɔ | əblən'ia | əs¹ əs tr'əŋk || i sə p'eɫ | sə p,el d əkel tr'əŋk | ,er əs k'aŋom | (...) | əs¹ | əspəd'avən | ən ək,eɫ k'aŋom | <1> d əspəd'a | ə¹ ə¹ s əspədəd'orə | li d,əən ,un əspədəd'orə | i ,unə d'ɔnə | poz'avə | sə mən,adə ɫ,a dəm'unt | i unə 'əmb unə k,ɔzə kəm ,unə ɣinəvət'ətə | li peŋ,avə k'ɔts | i li f,əə fuʒ,i t'ɔt əs | t,ɔt əz rəs,iðuos ki no ,erə b'ɔ | i ləv'ɔ | əŋ f'əən | əŋ f,əəŋ f'eɫos | <2> | lo kə ked'avə || si: | əɫə ,erə s k'aŋom | i ,erə sə p'eɫ || (...) əl pəntin'avən (...) əmb ,unz əpər'atos ki ,erən¹ ,unə pərt,iðə də p'untəs | əsp'əsəs | j ,unə d'ɔnə | ɔ ,un li peŋ,avə f'i | j əstir'avə || tir'avə¹ sə mən'adə dəm ,un ək'eɫ¹ pu'at | i sə d,ɔnə mət,eɫə stir'avə | j əs k,aŋom sə pəntin'avə || i ləv,ɔ k,ɔm əl tən,iə b,em pəntin'at | əŋ f,əə f'ɔros | pər poz'a | k,ɔm ə mənəd'ət | i ləv,ɔ kel mənəd'ət əw poz,avəŋ fərm,at ə ,unə fil'o'ə | i sər d'ɔnəs | əmb əŋ f'us¹ | i sə fil'o'ə | f,əən əs f'il | (...) əs¹ əs pəntinəd'o¹ | li d'əjm | əs pəntinəd'o | (...) ,antəz də pəntinəll'o | əl v,iən də pəs'a | pə s əspədəd'o || prim'e¹ pəs trəŋkəd'o | k ,əz unə k'ɔzə k,ɔm um b'aŋk | pəs trəŋkəd'o | kompr'en?¹ ləv,ɔ k,ɔm əv,iə pəs,ap pəs trəŋkəd'os | əl v,iən də pəs'a¹ pə s əspədəd'o | i k'ɔn¹ v,iə pəs,at pə s əspədəd'o | əl v,iən də pəs'a pəs p,əntinəd'o || i d ək'eɫ¹ pəntinəd'o | ʒ,a pur,iə n'a¹ ə sə fil'o'ə || (...) sə fil'o'ə li d,əən | <3> sə fil'o'ə | j əs f'us | ,erə s kədd,el dəs fil fi'at | əs f,uz əl f,əə bəɫ'a | əs f,u tsərv'ia | pər t'ɔrsə s f'il | pər f,e sə k'or¹ sə kord'ətə | i f,əəm bəɫ,a n sor d'its¹ ək'eɫ¹ fus | ki tən,iə dəv,ez dos p,am də ɫ'ark | k,ɔm un fubi'əl | i turs,iə s f'il || i əs f,il kə

<1> Enquestador: «L'havien de ...?».

<2> Enquestador: «¿El que quedava? Com se'n deia d'allò? Com a fils, eh?».

<3> Enquestador: «Sa filova».

125

La preparació del cànem

(Montuïri)

Es cànyom* ... el sembraven a parades, i el regaven; i llavò,* com* era sec, es cànyom,* el rabassaven,* i en feien manades; i de ses manades en feien un feixot gros i el posaven en remui* a dins un pou o dins un safareig i hei* estava ... en remui* ... Però aquest cànyom* ... hei* havia uns trencadors de fust* i com* estava amerat un temps —no ho sé cert perquè no heu* hem ... no heu* hem fet mai— estava devers* vint dies en remui;* i llavò* aquelles manades heu* passaven per un aparato* com un banc que se deia uns trencadors de cànyom,* i un homo* trencava aque... aquell cànyom.* Allò ablania es ... es tronc. I sa pell ... sa pell d'aquell tronc era es cànyom.*

L'es... l'espadaven a.n* aquell cànyom.*

D'espadar a ... a s'espadora, li deien una espadora; i una dona posava sa manada allà damunt i una, amb una cosa com una guinavetota,* li pegava cops i li feia fugir tot es ... tot es residuos* qui* no era bo. I llavò* en feien ... en feien feixos.

I lo* que quedava, sí, allò era es cànyom,* i era sa pell.

El pentinaven ... amb uns aparatos* qui* eren una partida de puntes espesses, i una dona o un ... li pegava així, i estirava, tirava sa manada damunt aquell puat* i sa dona mateixa estirava i es cànyom* se pentinava. I llavò,* com* el tenia ben pentinat, en feia forros* per posar com a manadet, i llavò* aquell manadet heu* posaven fermat a una filova.* I ses dones amb un fus i sa filova* feien es fil.

Es ... es pentinador, li deim,* es pentinador.

Antes* de pentinar-lo, el vien* de passar per s'espador. Primer, pes trencador,* que és una cosa com un banc, pes trencador,* comprèn?; llavò,* com* havia passat pes trencadors,* el vien* de passar per s'espador, i, con* via* passat per s'espador, el vien* de passar pes pentinador;* i, d'aqueix pentinador,* ja poria* anar a sa filova.*

Sa filova,* li deien, sa filova.* I es fus era es cabdell des fil filat. Es fus el feia ballar. Es fus servia per tòrcer es fil, per fer sa cor... sa cordeta; i feien ballar amb sos dits aquell fus, qui* tenia devers* dos pams de llarg, com un fobiol,* i torcia es fil; i

kəð'avə | kə f,əən ən əs f'us | sə ð'əə | unə fu'adə | j ək,elə fu'adə | ʎəv'ɔ | əŋ
f,əən ,unə tr'ɔkə | (...) ʎəv'ɔ | ək,elə fu'adə || ə: | əl poz,avən ə s 'aspi | i s
'aspi | 'erə | unə k,ɔzə ðə ðəv,es trəs p'ans | um b'əst | ən d,oz bəst'ons | n,ɔ
pər mət,ej sənt'it | un əf'i | i s ,altrə f'i | <4> i k'ɔm | əlz əʎrəð,avə sə tr'ɔkə |
əl tr'əən də: | də s 'aspi | i ʒ,a tən'ien | sə tr'ɔkə | li d'əən | un r'am | ə r'am || i
ʎəv'ɔ | ək,e l r'am | əl poz,avən ə sə buy'adə | p,ərkə tɔrn'ar mer bl,əŋk | i kɔm
əl v'ien | poz,am mol də t,enz ə sə buy'adə | ʎəv'ɔ f,əən kədd'els | əmb ,unəz
dəbənəd'orəs | də k'əŋə | i f,əən kədd'els | <5> uŋ kədd,eʎ də k,ədə tr'ɔkə | də
k,ədə r'am || surt,iə uŋ kədd'eʎ | ʎəv'ɔ kek kədd'els | əlz'ə: | əlzə d'u'ən | ə
k,as tifəð'o | j əs tifəð'o | ʎəv'ɔ | ʒ,a s ərəgl,avə pər f'e s'əfə | <6> sə r'ɔbə |
(...) sər dəbənəd'orəs | li d,əən ə r n'ɔm | sər dəbədənəd'orəs p,ərkə ŋ ʎ,ɔd d
əʎont'a | əj poz,avən sə tr'ɔkə | ɔ r r'am | ən ək,əʎəz dəbənəd'orəs | i ,unə
ð'ɔnə | əfi k,ɔm əstir'avə | sə dəbənəd,orə volt'avə | kompr'en? | i f,əə s
kədd'eʎ |

<4> Enquestador: «Sí».

<5> Enquestador: «I si era un, domés? Un?».

<6> Probable creuament entre [fe] i [r'ɔbə].

es fil que quedava que feien a.n* es fus se deia una fuada.* I aquella fuada* llavò* en
feien una troca ...

Llavò* aquella fuada,* eee el posaven a s'aspi i s'aspi era una cosa de devers*
tres pams, un bast... amb dos bastons, no pes mateix sentit, un així i s'altre així. I,
com* els agradava sa troca, el treien de ... de s'aspi i ja tenien sa troca; li deien un
ram, es ram. I llavò* aquell ram el posaven a sa bugada perquè tornàs* més blanc. I,
com* el vien* posat molt de temps a sa bugada, llavò* en feien cabdells, amb unes
debanadores de canya, i feien cabdells.

Un cabdell de cada troca, de cada ram. Sortia un cabdell. Llavò* aquests cabdells
els.e* ... els.e* duien a cas tixador.* I es tixador* llavò* ja s'arreglava per fer ... sa
roba.

Ses debanadores li deien es nom ses debanadores perquè, en lloc d'aguantar, hei*
posaven sa troca o es ram a.n* aquelles debanadores; i una dona, així com estirava, sa
debanadora voltava, comprèn?, i feia es cabdell.